

ТЕМА 5. СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

5.1. Сутність, функції та форми підприємницької діяльності в аграрному секторі.

5.2. Особливості функціонування сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання.

5.3. Агрохолдинги в сучасному сільському господарстві України: мета створення, переваги та загрози функціонування.

5.4. Фермерські господарства та їх роль у розвитку аграрного сектору.

5.5. Домогосподарства та їх роль у виробництві сільськогосподарської продукції.

5.6. Сільськогосподарські кооперативи як особлива форма підприємництва в аграрному секторі.

5.7. Особливості формування та розвитку кластерних структур на сільських територіях.

5.8. Агробізнес – як особлива підсистема економічних відносин, що склалися в аграрному секторі.

*Сергієнко Анна,
група БА-191*

5.1. СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ –

*самостійна
ініціативна,
систематична,
на власний ризик господарська
діяльність,
здійснювана суб'єктами
господарювання
(підприємцями)
з метою досягнення
економічних і соціальних
результатів
та одержання прибутку.*

VS

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ –

*організація виробничого процесу
за допомогою використання
робочої сили,
засобів виробництва і ресурсів,
в тому числі природного
середовища,
основним з яких є земля,
з метою одержання
сільськогосподарської продукції
належної якості
та забезпечення ефективності її
виробництва.*

5.1. СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Класифікація підприємницької діяльності

Ознаки класифікації	Характеристика підприємництва				
За сферою діяльності	Виробниче	Комерційне	Фінансове	Страхове	Інші
За організаційно-правовим статусом	Без створення юридичної особи		Зі створенням юридичної особи		
За власністю	За договорами про партнерство				
За кількістю власників	Змішане	Приватне	Державне	Комунальне	
За масштабами виробництва і чисельністю працівників	Індивідуальне, приватне	Сімейне	Колективне	Змішане, сумісне, партнерське	
За розташуванням	Унітарне		Корпоративне		
За спеціалізацією	Мале підприємництво		Середнє підприємництво	Велике підприємництво	
За галузями і видами діяльності	Локальне, місцеве	Регіональне	Національне	Зарубіжне, міжнародне, транснаціональне	
За спеціалізацією	За видами діяльності та галузями суспільного виробництва			Багатопрофільне	
За спеціалізацією	Спеціалізоване		Багатопрофільне		

5.1. СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ –

учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за свої зобов'язання в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Господарські організації

Підприємці (фізичні особи)

Держава, органи державної
влади, органи місцевого
самоврядування

5.1. СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

ФОРМА ВЛАСНОСТІ –

це стійка система економічних відносин і господарських зв'язків, що зумовлює відповідний спосіб та механізм поєднання працівника і засобів виробництва

ФОРМА ВЛАСНОСТІ	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ФОРМА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В С/Г
<i>Приватна</i>	<i>Приватні підприємства, агрофірми</i>
<i>Спільна (колективна)</i>	<i>Селянські спілки пайовиків</i>
<i>Державна</i>	<i>Державні аграрні підприємства</i>

5.1. СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

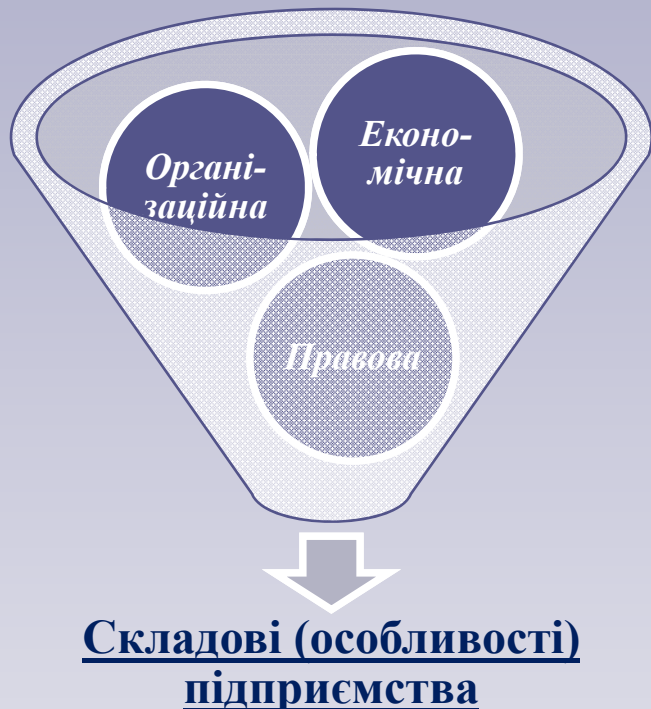
Основні показники суб'єктів сільськогосподарської діяльності (% до підсумку, якщо не вказано інше)

Організаційно-правова форма	Кількість суб'єктів		Площа с.-г. угідь		Продукція сільського господарства		Зайнято**, осіб	
	2010р.	2019р.	2010р.	2019р.	2010р.	2019р.	2010р.	2019р.
Підприємства*	26,2	33,1	59,8	36,7	47,6	54,5	19,1	15,3
Фермерські господарства	73,8	66,9	15,7	16,4	7,3	11,6	3,2	3,5
Сільські домогосподарства, які мають земельні ділянки, тис. од.	4540	4755	25,4	46,9	45,1	33,9	77,7	81,2
Усього	x	x	100	100	100	100	100	100

Кількість аграрних підприємств України в розрізі організаційно-правових форм господарювання, одиниць

Категорія підприємств	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.*	2015р.*	2016р.*	2017р.*	2018р.*	2019р.*
Господарські товариства	6718	7769	8245	7750	7721	7752	8215	10323	10931
Приватні підприємства	2519	4243	4095	3772	3627	3752	3815	3955	3956
Виробничі кооперативи	3136	952	809	674	596	582	573	568	554
Фермерські господарства	38428	41726	34168	33084	32303	33682	34137	33164	32452
Державні підприємства	385	322	269	228	241	222	218	213	215
Підприємства інших форм	402	1481	1460	691	891	603	592	681	465
Усього	51588	56493	49046	46199	45379	47697	45558	49208	48504

5.2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО –
це самостійний статутний об'єкт із правом юридичної особи здійснювати виробничу діяльність у галузі сільського господарства з метою одержання відповідного прибутку (доходу) в якому виручка від реалізації продукції складає більше 50%.

Основні зовнішні чинники розвитку форм підприємницької діяльності в с/г

5.3. АГРОХОЛДИНГИ В СУЧАСНОМУ СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ: МЕТА СТВОРЕННЯ, ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

АГРОХОЛДИНГ –

горизонтально або вертикально інтегроване об'єднання аграрних підприємств, яке використовує власні кошти для придбання контрольних пакетів акцій інших підприємств, що здійснюють господарську діяльність у сфері виробництва та переробки сільськогосподарської продукції.

Земельні площі агрохолдингів України

5.3. АГРОХОЛДИНГИ В СУЧАСНОМУ СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ: МЕТА СТВОРЕННЯ, ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Переваги функціонування агрохолдингів

підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції

високий рівень економічної та фінансової стійкості агрохолдингів, як наслідок зменшення ризиків сільськогосподарської діяльності

використання спеціалізованої техніки та висококваліфікованого персоналу

великі експортні можливості

Загрози функціонування агрохолдингів

витіснення з ринку інших господарських форм (малого та середньорозмірного товаровиробника)

нераціональне використання земель, недотримання сівозміни, вирощування виключно експортно-орієнтованих сортів рослин

сприяють зростанню кількості безробітних у сільській місцевості

ризики монополізації ринків аграрної продукції та земельних ресурсів

занепад села, незацікавленість агрохолдингів у інвестуванні в розвиток сільських територій

5.4. ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО (ФГ) -

форма підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну с/г продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного с/г виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону

ФЕРМЕРИ –

це власники чи орендарі земельних угідь, які ведуть своє господарство сім'єю та/або з використанням найманої робочої сили

ФОРМИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Фермерське господарство - юридична особа

Сімейне фермерське господарство

Сімейне фермерське господарство без створення юридичної особи

5.4. ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Ознаки фермерського господарства

це форма аграрного підприємства, яка здійснюється за власним бажанням громадян, тобто за самостійною ініціативою, на власний ризик, систематично, що дає можливість одержувати доходи;

фермерське господарство має статус або юридичної особи або фізичної особи – підприємця;

право на створення фермерського господарства має тільки дієздатний громадянин України, який досяг 18-річного віку;

засновниками фермерського господарства можуть бути як один, так і декілька громадян України;

це сімейно-трудове об'єднання, до складу якого входять подружжя, батьки, діти, що досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі, які об'єдналися для спільного ведення цього господарства, пов'язане з особистою працею...

**ГОЛОВНА МЕТА
СТВОРЕННЯ
ФЕРМЕРСЬКИХ
ГОСПОДАРСТВ В
УКРАЇНІ –**

*збільшення обсягів
продовольчих ресурсів
держави та підвищення
добробуту сімей селян на
основі їх участі в
підприємницькій
діяльності.*

5.4. ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Особливості фермерських господарств

Переваги фермерських господарств

5.4. ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Основні проблеми функціонування фермерських господарств

Відставання від сучасних тенденцій запровадження інноваційних технологій ведення сільського господарства.

Відсутність стартового капіталу, на основі якого можна було б побудувати ефективне виробництво.

Низькі ціни реалізації сільськогосподарської продукції по відношенню до цін на продукцію інших галузей.

Неможливість постійного збуту виробленої продукції.

Інфляція і зростання цін на засоби виробництва, мінеральні добрива, енергоносії.

Недостатній рівень забезпеченості власними оборотними засобами.

Недосконалість механізму довгострокового кредитування та оподаткування фермерських господарств.

Обмеженість розмірів земельних масивів для ведення ефективного господарювання.

Недостатня державна підтримка фермерських господарств.

5.5. ДОМОГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ РОЛЬ У ВИРОБНИЦТВІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

ОСОБИСТЕ СЕЛЯНСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО –

це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму.

Діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства НЕ відноситься до підприємницької діяльності.

5.5. ДОМОГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ РОЛЬ У ВИРОБНИЦТВІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Частка у виробництві сільськогосподарської продукції особистих селянських господарств за 2019 рік

5.5. ДОМОГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ РОЛЬ У ВИРОБНИЦТВІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Основні відмінності особистого господарства населення та приватного аграрного підприємства

Характеристика	Господарства населення	Аграрне підприємство
Функції власника	Поєднання функцій власника, користувачів і працівників	Поєднання функцій власника, розподіл функцій користувачів і працівників
Управління з врахуванням	Потреб господарства, сім'ї, середовища та ін.	Фінансових пропозицій, зростання виробництва та прибуток підприємства
Власність	Приватна	Приватна, оренда землі, концентрація виробництва
Спеціалізація	Багатогалузеве	Спеціалізоване чи багатогалузеве
Ринок	Відкритий	Контрольований
Використання техніки (мета)	Підвищення продуктивності праці, скорочення термінів обробітку	Інтенсифікація виробництва, використання інновацій
Виробництво	Згідно з природним процесом вегетації і циклу життя тварин	Прагнення до незалежності від природних процесів
Сільське господарство	Як спосіб життя із одержанням певних додаткових фінансових доходів	Як комерційна діяльність

5.6. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КООПЕРАТИВИ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ КООПЕРАТИВ –

юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які є виробниками с/г продукції, що добровільно об'єдналися на основі членства для провадження спільної господарської та іншої діяльності, пов'язаної з виробництвом, переробкою, зберіганням, збутом, продажем продукції рослинництва, тваринництва, лісівництва чи рибництва, постачанням засобів виробництва і матеріально-технічних ресурсів членам цього кооперативу, наданням їм послуг з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування.

- для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам з метою провадження їх господарської діяльності

**Обслуговуючий
кооператив**

**Виробничий
кооператив**

- для спільної виробничої або іншої господарської діяльності на засадах їх обов'язкової трудової участі з метою одержання прибутку

- для організації торговельного обслуговування, заготівель с/г продукції, сировини, в-цтва продукції та надання інших послуг з метою задоволення споживчих потреб його членів

**Споживчий
кооператив**

5.6. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КООПЕРАТИВИ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Фактори, що спонукають аграрних товаровиробників до кооперування

ФАКТОРИ, ЩО ЗМУШУЮТЬ АГРАРНИХ
ТОВАРОВИРОБНИКІВ ДО КООПЕРУВАННЯ

вигода від участі у великих за обсягом господарських операціях, створення конкуренції комерційним посередницьким підприємствам та уникнення конкуренції між собою, використання професійного менеджменту

можливість отримувати додану вартість не тільки від виробництва, а й від подальших стадій руху виробленої продукції у межах маркетингового ланцюжка певного товару (виробництво – збирання та зберігання – переробка – транспортування – оптова торгівля – роздрібна торгівля – споживання)

вихід на вигідні ринки збуту, постачання і послуг, у тому числі міжнародні

переваги від координації дій, ризику і отримання ринкової вигоди, тобто забезпечення контролю ситуації на ринку

лобіювання інтересів членів кооперативів та об'єднаних територіальних громад

5.6. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КООПЕРАТИВИ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Переваги сільськогосподарської обслуговуючої кооперації

Підвищення ефективності аграрного виробництва завдяки оптимізації витрат товаровиробників на придбання засобів виробництва, проведення окремих технологічних операцій, здійснення маркетингових досліджень, а також збільшення прибутку від реалізації продукції.

Розширення доступу сільськогосподарських товаровиробників, особливо особистих селянських та фермерських господарств до агросервісних послуг.

Удосконалення для аграрних товаровиробників процесу реалізації продукції, більш ефективне використання каналів збуту, досягнення стійких позицій на ринку та їх пристосування за допомогою сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів до умов ринкової економіки.

Створення додаткових робочих місць у сільській місцевості, покращення соціального захисту сільського населення, підвищення рівня життя на селі.

Доступ до знань та досвіду, а також лобіювання інтересів членів кооперативів.

5.7. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

КЛАСТЕР –

це міжгосподарське територіальне об'єднання не тільки взаємодоповнювальних підприємств (як великого бізнесу, так і малого підприємництва), що співпрацюють між собою, формуючи замкнутий технологічний цикл великотоварного виробництва і реалізації конкурентоспроможної кінцевої продукції (товарів, послуг) за збереження юридичної самостійності його учасників, а й інфраструктурних складників, у числі яких – органи державного управління та наукові установи, що створюють сприятливі умови для виробництва і просування продукції учасників кластера на продуктовому ринку.

МОДЕЛІ КЛАСТЕРІВ

- *сконцентровані на обмеженій території конкуруючі компанії, що випускають диференційований продукт і мають особливу маркетингову стратегію за її межами*

- *сукупність територіально сконцентрованих компаній, пов'язаних між собою економічними відносинами за принципом територіальної спеціалізації*

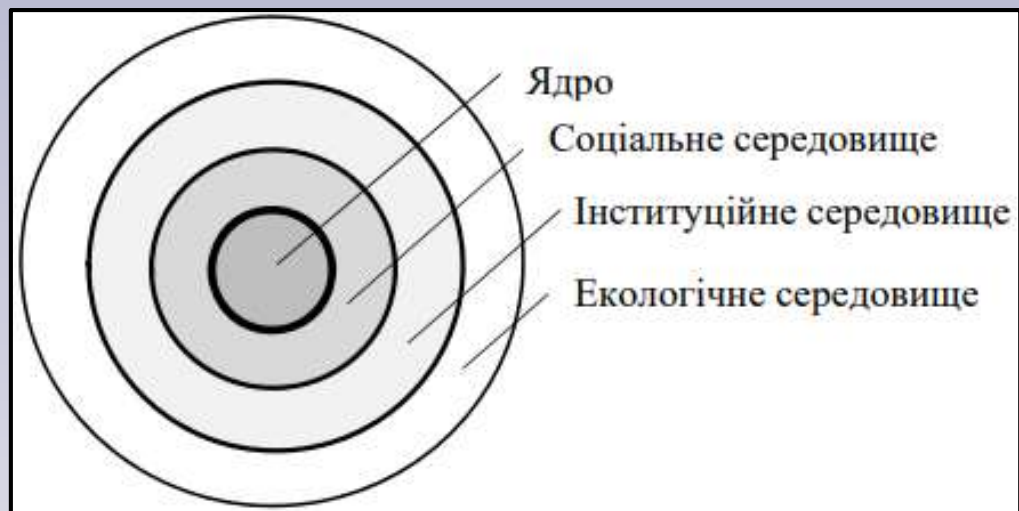

- *сукупність малих організацій і фірм, сконцентрованих навколо організацій-монополіста, що спеціалізуються на випуску товарів напівфабрикатів на замовлення головної організації і конкуруючих між собою за ціною і якістю за право поставки*

- *вертикально інтегрована спеціалізована територія, створена в межах державної економічної політики*

5.7. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Модель структури кластера в системі сталого регіонального економічного розвитку

Основні принципи організації кластерів на сільських територіях

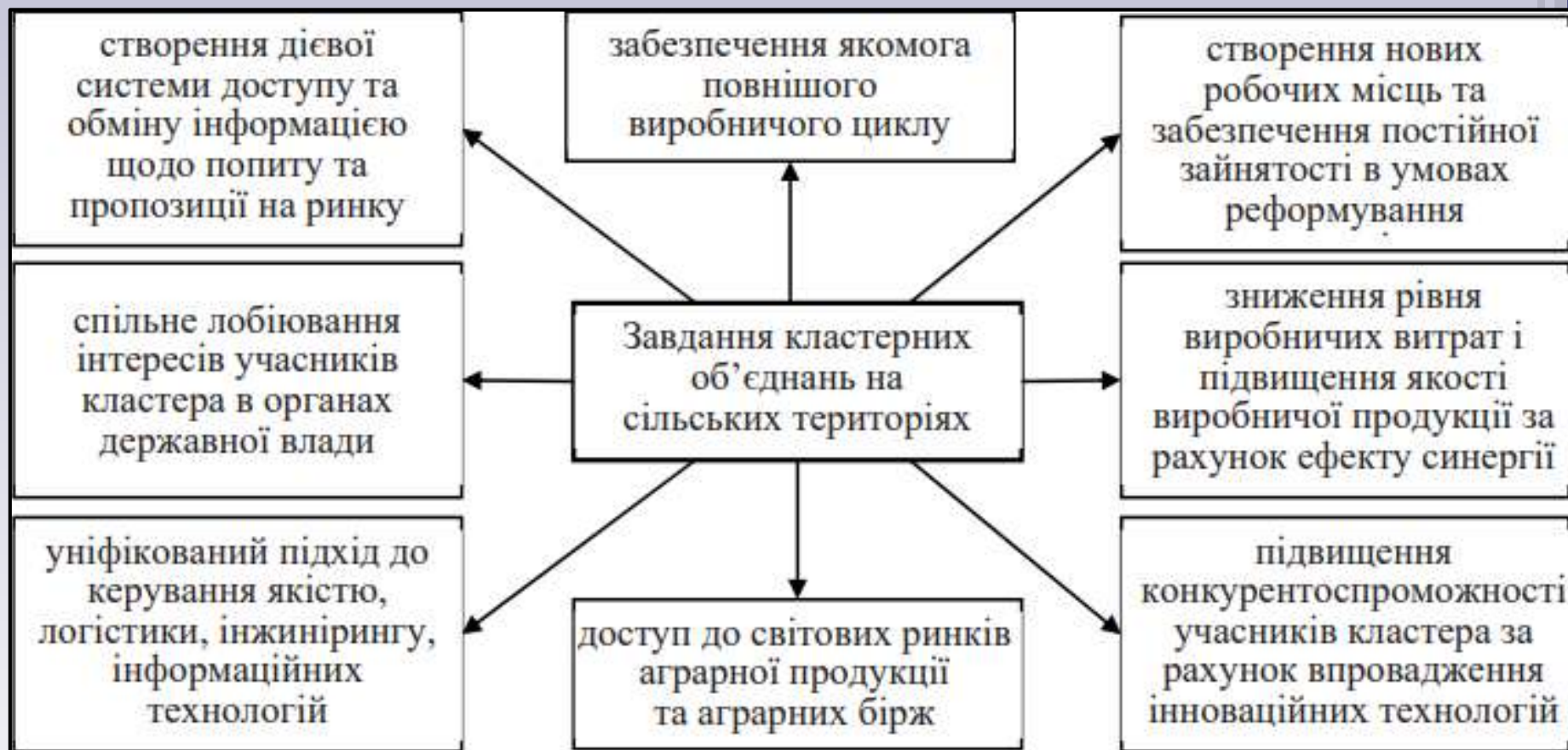
Принципи організації кластерів на сільських територіях	→	участь у кластері безкоштовна і відкрита для всіх організацій, що виконують вимоги стандарту продукції, сировини, послуг та правила роботи;
	→	ґрунтується на економічному інтересі учасників, партнерів (обслуговуючих підприємств) та лідера;
	→	виключає перерозподіл доходів від комерційної діяльності суб'єкта кластера на користь інших суб'єктів.

5.7. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

КЛАСТЕРНІ ОБ'ЄДНАННЯ –

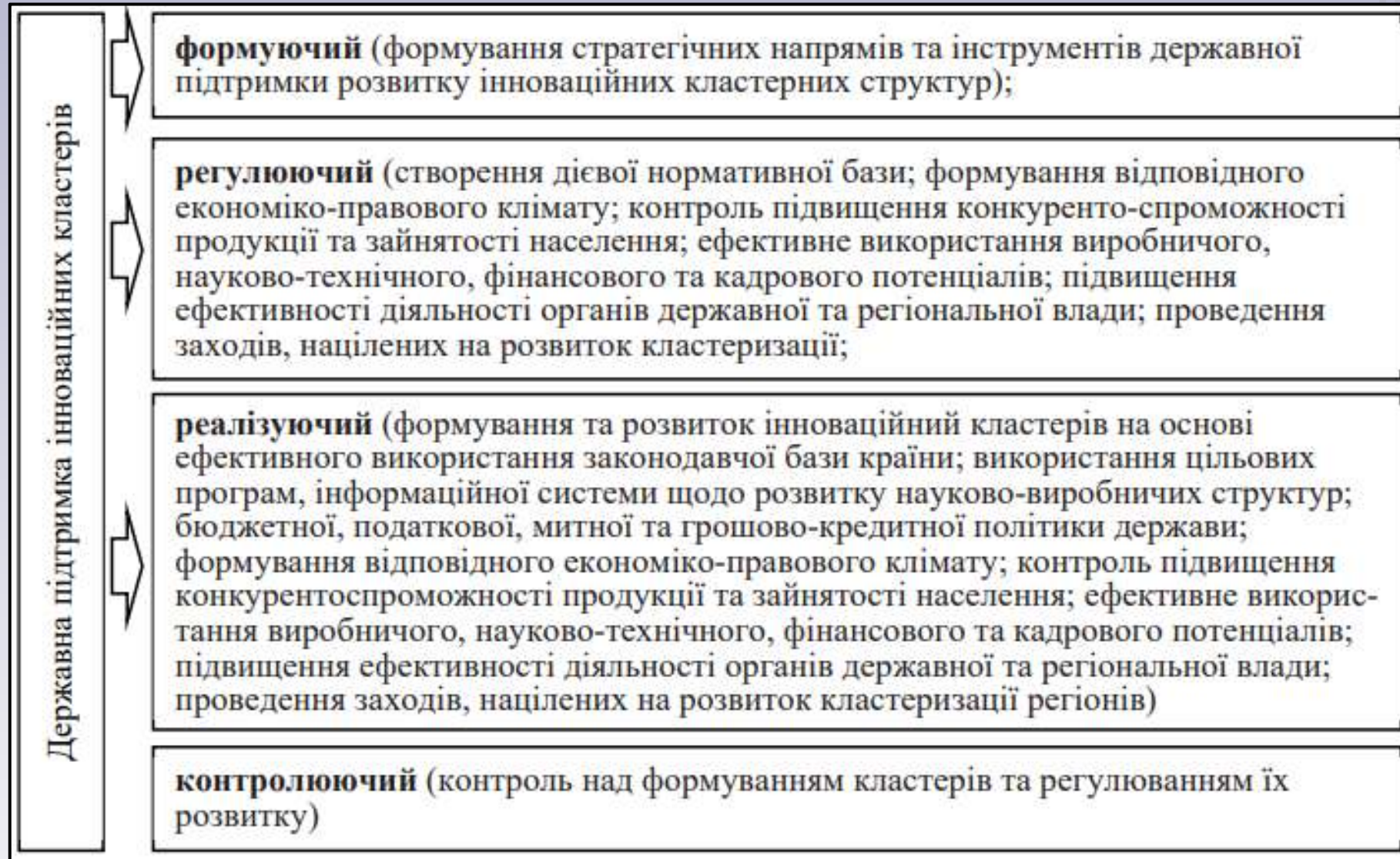
виробничо-господарські структури, в межах яких відбувається складний синтез конкуренції та міжгосподарської кооперації називають.

Основні завдання кластерних об'єднань на сільських територіях

5.7. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Система блоків державної кластерної політики

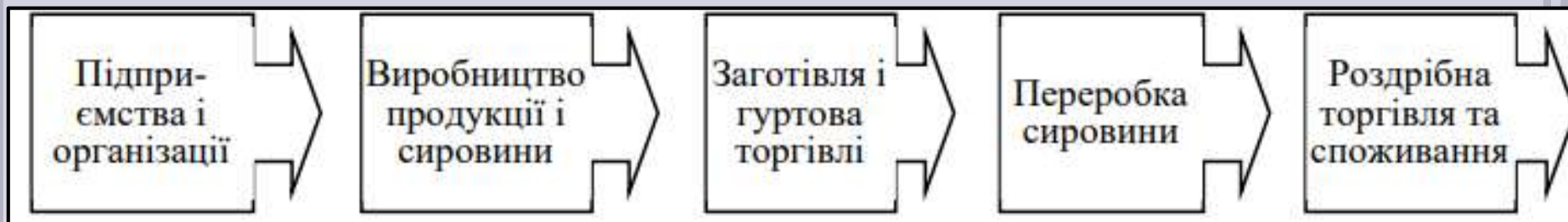

5.8. АГРОБІЗНЕС – ЯК ОСОБЛИВА ПІДСИСТЕМА ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН, ЩО СКЛАЛИСЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

АГРОБІЗНЕС як складова економіки –

це взаємно поєднані види діяльності учасників аграрного ринку, які безпосередньо або опосередковано беруть участь у виробництві кінцевих продуктів харчування і які пов'язані між собою «продуктовим ланцюгом».

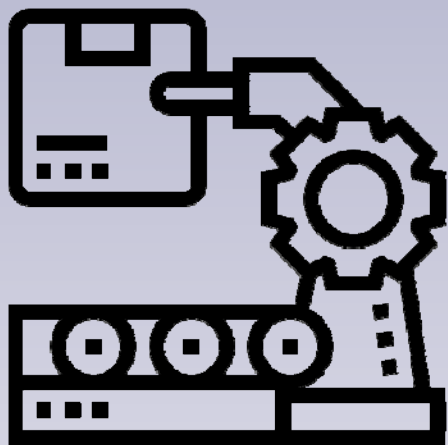
Схема «продуктового ланцюга»

Поняття «агробізнес», по суті, охоплює всі функції, які включає термін «агропромисловий комплекс», проте характеризується зовсім іншим типом економічних взаємовідносин.

5.8. АГРОБІЗНЕС – ЯК ОСОБЛИВА ПІДСИСТЕМА ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН, ЩО СКЛАЛИСЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Агробізнес як вид підприємницької діяльності полягає в поєднанні таких її різновидів:

виробництво засобів виробництва та надання виробничих послуг для сільськогосподарства і переробної галузі

виробництво готової продукції та сільськогосподарської сировини

переробка сільськогосподарської продукції

маркетинг та сервісне обслуговування зазначених видів діяльності

5.8. АГРОБІЗНЕС – ЯК ОСОБЛИВА ПІДСИСТЕМА ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН, ЩО СКЛАЛИСЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Діяльність суб'єктів підприємництва в ринкових умовах базується на таких принципах:

вільний вибір виду діяльності;

залучення на добровільних засадах для здійснення підприємницької діяльності майна та коштів фізичних і юридичних осіб;

самостійне формування програми діяльності;

вільне наймання працівників;

вільне розпорядження прибутком, що залишається після сплати обов'язкових платежів, встановлених законодавством;

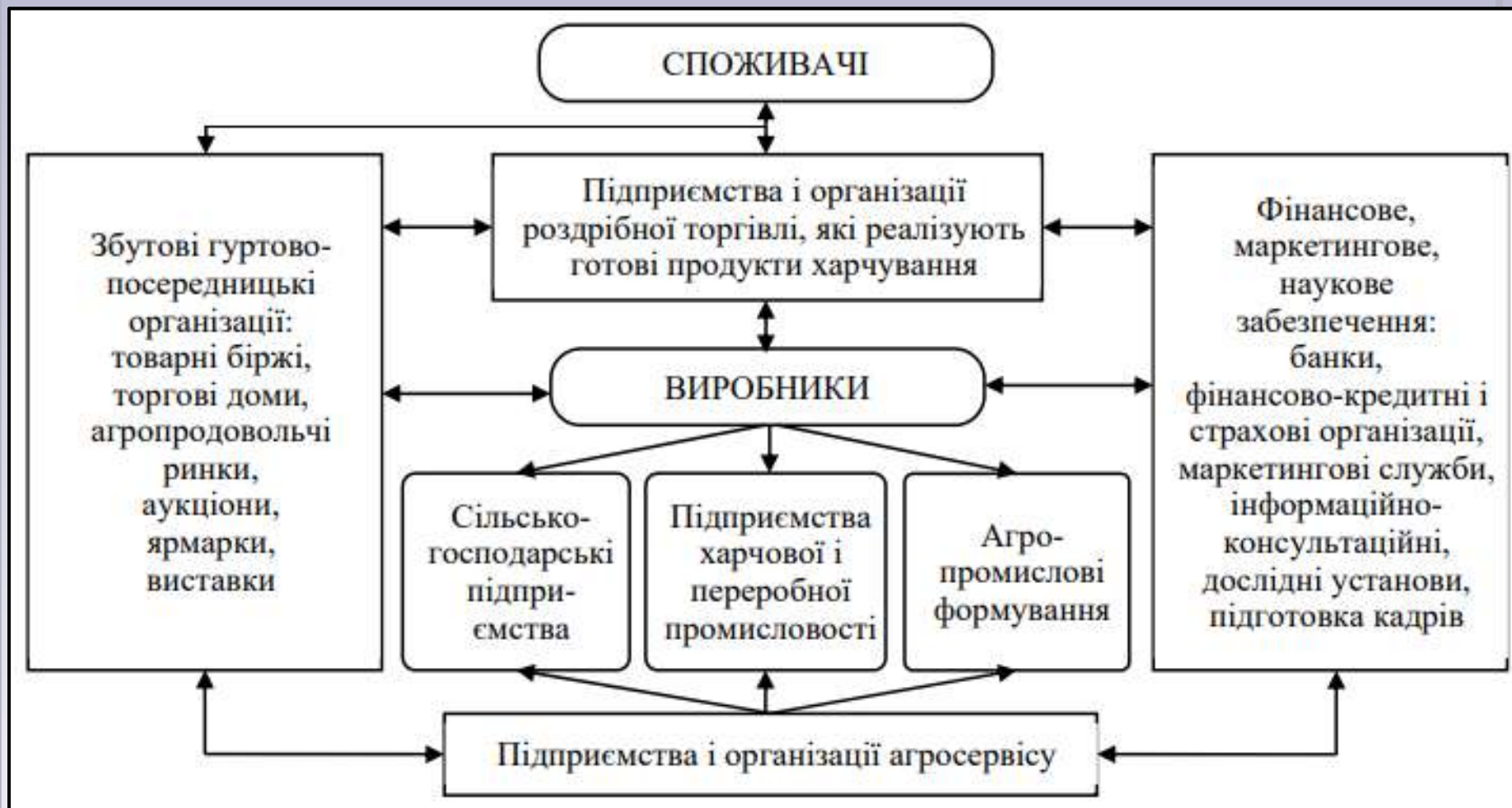
самостійне здійснення зовнішнь-економічної діяльності.

Основні функції суб'єктів підприємництва

5.8. АГРОБІЗНЕС – ЯК ОСОБЛИВА ПІДСИСТЕМА ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН, ЩО СКЛАЛИСЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Схема економічних взаємовідносин між суб'єктами аграрного бізнесу

5.8. АГРОБІЗНЕС – ЯК ОСОБЛИВА ПІДСИСТЕМА ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН, ЩО СКЛАЛИСЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

ІНТЕГРАЦІЯ

- *поняття, яке охоплює широке коло різноманітних явищ і процесів зближення, пристосування, узгодження діяльності та об'єднання підприємств і організацій з метою адаптації до ринкового середовища та підвищення на цій основі результатів господарювання.*

АГРОПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ

- *передбачає поглиблення технологічних, економічних, організаційних та інших зв'язків між сільськогосподарськими і промисловими підприємствами та розвиток різних агропромислових формувань, які забезпечують раціональне і високоефективне використання всього виробничого потенціалу.*

ВЕРТИКАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ

- *комбінування двох або декількох стадій виробництва і збуту продукції в межах єдиної власності. Вертикальна інтеграція за напрямом може бути **виробничою, маркетинговою та контрактною.***